

# MORAL

Hvordan tackler mennesker moralske dilemmaer og navigerer modstridende moralske forventninger? Hvordan kultiverer mennesker bestemte dyder og stræber efter moralsk perfektion, for sig selv og for andre? Hvad er relationen mellem moralske værdier og moralsk praksis? Hvordan skal vi forstå moralsk overskridende handlinger? Det er spørgsmål som disse, artiklerne i nærværende nummer af Jordens Folk behandler med afsæt i studier af nyreligiøse bevægelser i Sibirien, hovedjægere i Filippinerne, ladakhistuderende i Delhi, afghanske handelsmænd, berbere i Marokko, patientuddannelser i Danmark og tv-programmet Luksusfælden. Som sådan skriver de sig ind i det, der på det seneste er blevet kaldt en 'moralisk vending' i antropologien. I en vis forstand har antropologien altid beskæftiget sig med moralitet, eksempelvis i studier af udveksling, slægtskab, sundhed og religion. At det alligevel giver mening at tale om en nyere 'moralisk vending' i antropologien, hænger sammen med, at moralitet tidligere som oftest blev behandlet som enten et overflade-fænomen, der skulle forklares med henvisning til noget andet og angiveligt vigtigere

(eksempelvis sociale strukturer eller politiske og økonomiske interesser) eller som normer og værdier, der regulerede folks adfærd – et andet ord for 'kultur' eller for det 'sociale'. Karakteristisk for nyere studier af moralitet, derimod, er bestræbelserne på at udvikle et mere nuanceret begrebsapparat til at teoretisere moralitet, blandt andet med inspiration fra moralfilosofien; det indbefatter både et fokus på moralske brud, paradokser og håndteringen af modsatrettede normer, og det grundlæggende synspunkt, at moralitet er en helt central drivkraft i menneskelivet. I alle artiklerne i dette nummer ses moralitet netop som en central drivkraft i menneskers liv. Vi begynder med en specifik afsøgning af det gode, i Sibirien, hvor et stort set selvforsynende samfund i de seneste år er vokset frem omkring den åndelige leder, Vissarion, der efter eget udsagn er den seneste reinkarnation af Kristus. Dette samfund har Morten Schütt undersøgt, og han giver os et indblik i det i sin artikel. Ifølge Vissarions lære besiddes mennesket af en sjæl, som kun ønsker at afgive ubetinget, uselvsk kærlighed. Men sjælen findes i en krop med egoistiske behov, og derfor

præges den stræben efter det gode, som animerer livet blandt de godt ti tusinde mennesker i Det Forjættede Land, af konstante moralske kompromiser, når mennesker står ansigt til ansigt med deres egen uformåen. I den følgende artikel vender vi os mod moralens grænser og – måske – mod det onde. At dræbe et andet menneske betragtes universelt som en moralsk grænseoverskridende handling. Når vold og drab alligevel finder sted, forklarer vi det ofte, under henvisning til filosofen Hannah Arendt, med, at voldsudøveren ikke betragtede sit offer som et menneske, men som noget mindre end et menneske, hvorfor han ikke følte noget moralsk ansvar. Dette er blot ikke altid tilfældet. Som Henrik Hvenegaard viser, var det netop offerets menneskelighed, der gjorde drab meningsfuldt for hovedjægere blandt det filippinske Bugkalot-folk, men det samme gjorde sig også gældende for den engelske forfatter Thomas De Quincey, der skrev om drabets katarsiske og terapeutiske effekt. Artiklen kan i øvrigt læses i forlængelse af Bjørn Bojesens interviewartikel med Henrik Hvenegaard i sidste nummer af Jordens Folk.

I de to følgende artikler er det sociale i centrum for individets moralske overvejelser, i form af både forventninger fra andre og forventninger til andre. I begge tilfælde findes en bekymring omkring den andens moral. Når unge fra det buddhistiske mindretal i Ladakh tager til Delhi for at uddanne sig, viser Elizabeth Ørberg, følger moralske farer med – især for unge kvinder. Det er i al fald dén fortælling, der præger hjemegnens blik på Delhi, hvilket gør stærkt nok indtryk på nogle unge mænd fra Ladakh til, at de ser det som deres opgave at beskytte deres etniske søstre(s dyd) i storbyen. I vores fjerde artikel tager Mikka Nielsen os med ind i de debatter, der foregår på danske patientuddannelser. Det er en moralsk kontekst, hvor deltagerne, på trods af deres sygdomme, forventes at fokusere på det positive, så de kan lære at blive gode selvhjælpere. Men én patient skiller sig ud. Hun formår ikke, eller ønsker ikke, at "vende flovhed til stolthed", og denne emotionelle genstridighed gør hende problematisk for både underviserne og de andre patienter, idet hun bryder med den moralske konsensus, de er ved at opbygge.

Matthew Carey spørger i sin artikel, hvorfor det for nogle folk er ligetil at tale om deres moralske ræsonnementer, mens det for andre synes uladsiggørligt. Mere præcist sammenholder han en velargumenteret afghansk handelsdrivendes udførlige moralske ræsonnementer med det påfaldende fravær af udtalte begrundelser blandt marokkanere fra Atlasbjergene – selv når de er udsat for overvældende moralske dilemmaer. Forfatteren fremfører

en tosidet forklaring: Når vi taler om egne moralske valg og handlinger, sammenligner vi dem implicit med andre folks ditto, og dét er uacceptabelt i den marokkaniske kulturelle kontekst. Her er det en udbredt opfattelse, at andre menneskers sind er grundlæggende utilgængelige, og forsøg på at se ind i den andens sind betragtes på én og samme tid som umuligt og umoralsk. I vores afsluttende artikel undersøger Bettina Bach, hvordan ting indvirker på menneskers valg. Artiklen er et kulturstudie af Tv-programmet Luksusfælden, hvor mennesker med ondt i økonomien modtager moralsk guidning omkring det økonomisk nødvendige og det økonomisk uansvarlige. Med inspiration fra nyere teknologifilosofi udforsker forfatteren, hvad vi analytisk kan få ud af at tage det seriøst, når en programdeltager f.eks. fortæller, at det er hans bil snarere end ham selv, der bestemmer, at han skal holde ind ved McDonald's. ■

*Tak til bidragsydere og redaktionskollegaer. God læselyst.  
Anders Sybrandt Hansen  
og Maria Louw*